

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ی ادبیات و علوم انسانی ، گروه تاریخ

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : تاریخ اسلام

موضوع :

بررسی جایگاه عمار بن یاسر در حوادث تاریخی صدر اسلام

استاد راهنما

دکتر مهدی عبادی

استاد مشاور

دکتر فریبا پات

پژوهشگر

روح اله چراغی

زمستان ۹۳

تقدیم به :

پژوهشگران و دستداران فرهنگ اسلام

با سپاس و تشکر فراوان از :

« من عِلْمَنِي حَرَفَا فَقَدْ صَيَّرَنِي عَبْدًا »

به حکم ادب و به رسم ماندگاری سپاس، پس از تقدیم نهایت اخلاص به ساحت کبریایی ایزد منان که با بیان قسم در قرآن کریم بر علم و عالم ارج نهاده و پس از یادی از همه فرهیختگان عرصه دانش و تحقیق خصوصاً جناب آقای دکتر عبادی « استاد راهنما » و سرکار خانم دکتر فریبا پات « استاد مشاور » که مهربانانه و صادقانه مرا یاری کردند ، از صمیم قلب و از سر ارادت ، از ایشان تشکر و قدردانی می نمایم .
سختی راه پژوهش حاضر را حاصل صبوری و بردباری همسر گرامی و فرزندم می دانم که مشقتش را کاستند و اینجانب را وامدار و مدیون خویش ساختند و در آورد این توشه سهیم گشتند .

از مدیریت محترم دانشگاه تهران مرکزی بویژه از راهنمایی های دلسوزانه ی مدیر محترم گروه تاریخ اسلام دانشکده ی ادبیات و علوم انسانی ، جناب آقای دکتر حمیدرضا صفاکیش قدردانی می کنم .

باسمه تعالی

تعهذنامه ی اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب روح الله چراغی دانش آموخته ی مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۰۰۸۰۲۰۱۹ رشته تاریخ گرایش اسلام که در تاریخ ۱۸ / ۱۱ / ۹۳ از پایان نامه خود تحت عنوان بررسی نقش و جایگاه عمار بن یاسر در حوادث تاریخی صدر اسلام با کسب نمره ی ۱۶ و درجه ی خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله، مجلات تاریخی و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام .

۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر و بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم از حوزه ی معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف مورد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با این جانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی : روح الله چراغی

تاریخ و امضاء

باسمه تعالی

در تاریخ: ۱۸ / ۱۱ / ۱۳۹۳

دانشجوی کارشناسی ارشد، آقای روح الله چراغی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ی ۱۶ به حروف شانزده و با درجه ی خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	چکیده.....
۴	مقدمه.....
۵	فصل اول کلیات تحقیق.....
۶	۱-۱- بیان مسئله.....
۶	۱-۲- هدف تحقیق.....
۶	۱-۳- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن.....
۷	۱-۴- سوالات تحقیق.....
۷	۱-۵- مدل تحقیق.....
۷	۱-۶- تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی.....
۷	۱-۷- روش تحقیق.....
۷	۱-۸- قلمرو تحقیق.....
۸	۱-۹- جامعه و حجم نمونه.....
۸	۱-۱۰- محدودیت و مشکلات تحقیق.....
۸	۱-۱۱- پیشینه و ادبیات پژوهشی.....
۸	۱-۱۲- نقد و بررسی منابع و مآخذ.....
۱۲	فصل دوم عمار بن یاسر تا رحلت پیامبر(ص) (سال ۱۰ه.ق).....
۱۳	۲-۱ از تولد تا اسلام آوردن.....
۱۸	۲-۲ عمار در دوستی با پیامبر.....
۱۹	۲-۳ تلاش در بنای مسجد.....
۱۹	۲-۴ مناظره بایهودیان.....
۲۰	۲-۵ تبلیغ اسلام.....

۲۰ ۶-۲ از غزوه بدر تا فتح مکه
۲۴ فصل سوم نقش عمار در حوادث تاریخی عصر سه خلیفه اول (۱۱-۳۵ ق)
۲۵ ۳-۱-رحلت رسول اکرم(ص)، جریان سقیفه و موضع امام علی (ع)
۴۰ ۳-۲-موضع عمار در برابر ماجرای سقیفه و خلافت ابوبکر(سال ۱۱ ه.ق)
۴۳ ۳-۳-عمار در دوره خلافت عمر
۴۳ ۳-۴-عمار در دوره خلافت عثمان
۵۱ فصل چهارم نقش و جایگاه عمار در زمان حکومت امام علی (ع)(۳۵-۳۷ ه.ق)
۵۲ ۴-۱-ولایت مداری عمار و حمایت او از خلافت حضرت علی (ع)
۵۴ ۴-۲:مباحثه عمار با ابو موسی اشعری والی کوفه
۵۴ ۴-۳:جنگ جمل (۳۶ ه.ق)
۶۰ ۴-۲:جنگ صفین (۳۷ ه.ق)
۷۴ ۴-۵:شهادت عمار
۸۰ ۴-۶:شان و منزلت عمار از منظر آیات و روایات
۸۲ نتیجه گیری
۸۴ ضمائم و پیوست ها
۹۲ فهرست منابع

چکیده

در تحقیق حاضر سعی شده توضیحاتی درباره نقش و جایگاه عمار بن یاسر در حوادث تاریخی صدر اسلام بیان گردد. در این نوشتار حاضرین سوال را مطرح می سازد که آیا عمار به یاسر معروف به ابویقظان، یکی از صحابه بزرگ پیامبر (ص) و از یاران و مشاوران نزدیک امام علی (ع) در حوادث تاریخی صدر اسلام تاثیر گذار بوده است؟ نگارنده با بررسی زندگی عمار در دوره پیامبر (ص)، تا سال ۳۷ ه.ق نقش او را در حوادث و وقایع مورد بررسی قرار می دهد.

اهداف: بررسی نقش و جایگاه عمار بن یاسر در حوادث تاریخی صدر اسلام
روش پژوهش: توصیفی، تشریحی و تحلیلی است .

نتیجه کلی: نگارنده به این نتیجه رسیده است که اگرچه عمار در دوران حیات پیامبر (ص) در تمام عرصه ها حضوری فعال داشت و بارها از طرف حضرت مورد تمجید و ستایش قرار گرفته، با این حال نفوذ و تاثیر او در حوادث و وقایع جهان اسلام بعد از پیامبر یکسان نبوده است .

واژه های کلیدی: تاریخ صدر اسلام ، عمار بن یاسر، خلفای راشدین

مقدمه

بررسی نقش و جایگاه عمار بن یاسر در حوادث تاریخی صدر اسلام تا سال ۳۷ ه.ق به عنوان یکی از صحابه رسول خدا (ص) کار دشواری است چون این بررسی مستلزم مطالعه بیش تر کتب تاریخی دسته اول می باشد. عمار در زمان حیات رسول خدا (ص) در سال پنجم بعثت، ایمان آورد. او در ایمان خود بسیار استقامت کرد، و در مکتب رسول خدا (ص) رشد کرد. او در همه ی میادین جنگ در رکاب رسول خدا (ص) حاضر بود. در تمام دوران زندگی اش همواره مورد احترام قرار داشت. زیرا او بر اساس حدیثی از پیامبر اکرم (ص) که فرموده بودند: عمار بر فطرت است. از راه و روش فطری فاصله نمی گیرد. و با سه بار تکرار فرمودند: عمار این روش فطری را کنار نخواهد گذاشت. مگر این که مرگ به سراغ او آید یا پیری سبب فراموش کاری او شود (ابن عساکر، ۱۴۰۴ ه.ق، ج ۱۸، ص ۲۵۱). ثانیاً این احترام بعد از رحلت رسول خدا (ص) پا برجا بود به طوری که در دوران خلفا در مقاطعی صاحب منصب های حکومتی گردید. ایجاد اختلاف در بین مسلمانان در زمان خلافت خلیفه ی اول و جریان سقیفه (سال ۱۱ ه.ق) و حضور عمار یاسر به عنوان یکی از منتقدان در دفاع از مکتب رسول خدا (ص) تا شهادت عمار یاسر در جنگ صفین در سال (۳۷ ه.ق) یکی از مباحث مورد نظر در این پایان نامه است. این تحقیق بر آن است تا با تکیه بر منابع معتبر و مدون تاریخی به نقش عمار در ابعاد سیاسی، نظامی، فرهنگی در صدر اسلام بپردازد؛ تا این تحقیق مقدمه ای باشد برای بررسی نقش و جایگاه عمار بن یاسر در حوادث تاریخی صدر اسلام .

فصل اول کلیات تحقیق

۱-۱- بیان مسئله

اصحاب رسول خدا (ص) بعد از رحلت پیامبر (ص) از عوامل تاثیر گذار بر روند رو به رشد و گسترش اسلام به شمار می رفت. حضور صحابه به عنوان ادامه دهندگان حکومت اسلام و سنت پیامبر (ص) می توانست منجر به تقویت اسلام و در نتیجه گسترش دین اسلام گردد. و عمار یاسر از جمله ی صحابه کبار و مشهور محسوب می شود. او در خانواده فقیری از قبیله بنی مخزوم بزرگ شد و در سال پنجم بعثت به همراه پدر و مادرش مسلمان شدند (ابن اثیر، ۱۳۸۵، ج ۲، ص ۶۲). پژوهش حاضر بر آن است تا بر اساس منابع تاریخی، عمار را که تا سال ۳۷ ه.ق در جریان حوادث تاریخی صدر اسلام، از تشکیل حکومت اسلامی در مدینه، حضور در جنگ ها، جریان سقیفه، حضور و درک خلفای صدر اسلام است؛ تحلیل و تبیین، و نقش و جایگاه او را در حوادث تاریخی صدر اسلام، مورد واکاری و بررسی قرار دهد.

۱-۲- هدف تحقیق

بررسی نقش و جایگاه عمار بن یاسر نکته مهمی را روشن می سازد و آن بررسی علل تلاش های عمار برای گسترش دین اسلام و جانفشانی های او در راه اسلام، به رغم اختلافات او با خلفا به جهت نوع حکومت داری قابل توجه است. در این پژوهش محقق به دنبال انگیزه های عمار، نگرش عمار و در نهایت نقش و تاثیر او بر جامعه اسلامی بوده و آن را مورد مطالعه قرار می دهد.

۱-۳- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن

عمار به عنوان یکی از صحابه خاص پیامبر (ص) نقش تعیین کننده ای در حوادث تاریخی داشته است. به طوری که شخصیت هایی چون عمار با حضور خود در بسیاری از میادین به عنوان نماد حق علیه باطل، زمینه بصیرت بخشی برای مسلمانان بوده اند. انگیزه انتخاب این موضوع بررسی

نقش و جایگاه عمار در حوادث تاریخی صدر اسلام است که تاثیر آن در جوامع آن روزگار تا به امروز ادامه داشته است.

۱-۴- سوالات تحقیق

- سوال اصلی - عمار بن یاسر در حوادث تاریخی صدر اسلام چه نقشی داشت؟
- سوال فرعی ۲- عمار یاسر چه نقشی در رشد و استحکام دین اسلام پس از هجرت به مدینه داشت؟
- سوال فرعی ۳- نقش عمار در جریان سقیفه بنی ساعده چه بود؟
- سوال فرعی ۴- نقش عمار در دوران حکومت خلفا و تاثیر گذاری او بر حکومت چه بود؟
- سوال فرعی ۵- عمار در جنگ های صدر اسلام چه نقشی داشت؟

۱-۵- مدل تحقیق

کتابخانه ای براساس فیش برداری از طریق مراجعه به کتابخانه و اسناد معتبر تاریخی موجود و قابل دسترس .

۱-۶- تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی

متغیر مستقل : عمار بن یاسر

متغیر وابسته : حوادث تاریخی صدر اسلام

واژه های کلیدی : تاریخ صدر اسلام، عمار بن یاسر ، خلفای راشدین

۱-۷- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی، تشریحی و تحلیلی است. ابتدا منابع و مآخذ مرتبط با موضوع تحقیق پایان نامه مورد مطالعه قرار گرفته و جمع آوری اطلاعات نیز به صورت فیش برداری صورت گرفت و سپس اطلاعات به دست آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا نقش عمار یاسر در رویدادهای صدر اسلام به صورت روشن مشخص شود.

۱-۸- قلمرو تحقیق

محدوده قلمرو تحقیق در این پایان نامه دوره حیات و زندگی عمار بن یاسر تا سال ۳۷ه.ق است.

۹-۱- جامعه و حجم نمونه

به دلیل پژوهش به روش کتابخانه ای و محتوای تحقیق امکان ارائه جامعه آماری و حجم نمونه محدود نبود.

۱۰-۱- محدودیت و مشکلات تحقیق

عدم دستیابی به منابع دسته اول تاریخی و ضرورت بر مطالعه این کتب، علل طولانی شدن وقفه پیش آمده میان محقق و موضوع مورد تحقیق بود.

۱۱-۱- پیشینه و ادبیات پژوهشی

نکته ای که بیش از پرداختن ادبیات پژوهش حاضر باید به آن اشاره کرد این است عمار بن یاسر به عنوان فردی تاثیر گذار در وقایع تاریخی عصر خود (صدر اسلام)، شخصیتش به صورت جدی مورد توجه واقع نشده است و در قالب آثار مرتبط با عمار یاسر تنها به توصیف و صرف شنیده ها بسنده شده است، در این خصوص تحقیقاتی توسط محققان و نویسندگان مختلفی انجام شده است، از جمله کتاب *زندگی پرافتخار عمار یاسر* نوشته ی محمد مهدی اشتهاردی که در چهار فصل به زندگی عمار و نقش او در حوادث تاریخی پرداخته است. اگر چه نویسنده در این کتاب به سطوح مختلفی از زندگی عمار از زمان ایمان آوردن او به اسلام و نیز جایگاه او در عصر خلفا تا شهادتش (۳۷ ه.ق) اشاره کرده و توجهی به تحلیل محتوا نداشته است. از کتاب *عمار یاسر نشان راه حق* به قلم محمد مروی / احمد ترابی می توان به عنوان دیگر پیشینه تحقیق حاضر اشاره نمود. قابل ذکر است که محقق در بخشهایی از تحقیق از مقالات پژوهشی ی، نشریات بهره جسته است.

۱۲-۱- نقد و بررسی منابع و مآخذ

در این پژوهش با بهره گیری از منابع تاریخی صدر اسلام کوشش شد تا از امکانات موجود، حداکثر استفاده انجام گیرد. در این جا مهم ترین منابع و مآخذ معرفی می گردد. و در خاتمه پایان نامه فهرست همه ی منابع و مآخذ که از آن ها در تدوین پایان نامه استفاده شده ارائه خواهد شد. *تاریخ طبری یا تاریخ الامم یا اخبار الرسل و الملوک*: نوشته ابوجعفر محمد بن جریر طبری آملی

(۲۲۴ ه.ق - ۳۱۰ ه.ق) کتاب او یکی تواریخ عمومی اسلام به زبان عربی است که به واسطه ی آگاهی های علمی و اجتماعی مولف، از منابع تاریخ اسلام به شمار می رود. بخشی از تاریخ طبری به تاریخ اسلام و حوادث آن در جنگ از جمله جنگ صفین که به ذکر دلاوری های عمار پرداخته است نگارنده پایان نامه از جلد سوم کتاب تاریخ طبری در فصل چهارم این پژوهش استفاده کرده است.

تاریخ یعقوبی، نوشته یعقوبی متولد (۲۴۸ ه.ق) در جلد دوم، آگاهی هایی درباره دوستی عمار با پیامبر، استقامت ایمان عمار، عمار در دوران عمر، نقش عمار در جنگ جمل ارائه می دهد. که نگارنده از مطالب این کتاب در فصل دوم و سوم و چهارم این پژوهش استفاده نموده است.

وقعة الصفین، نوشته نصر بن مزاحم المنقری (۱۲۰-۱۲۲ ه.ق) و همان طور که از نامش پیداست در مورد جنگ صفین نگارش یافته است. در این کتاب به اوضاع سیاسی و اجتماعی رایزنی ها، حرکت سپاه، آغاز پیکار و درگیری رجز جنگاوران و رزم آوران، ارسال نامه و سوگواری ها پرداخته است که پژوهنده در فصل چهارم از آن استفاده کرده است.

الطبقات الکبری: از جمله کتاب هایی است که با مطالبی در باره سیره آغاز و به شرح احوال صحابه می پردازد این کتاب می تواند گنجینه ای در نسب شناسی عرب پیش از اسلام باشد که توسط ابو عبدالله محد بن سعد بن منیع (۱۶۸-۲۳۰ ه.ق) تالیف شده است. در جلد سوم این کتاب اشاره به ایمان عمار و استقامت عمار در برابر شکنجه مشرکان و شهادتش دارد که در فصل های دوم و چهارم این پژوهش به آن پرداخته می شود.

اسعد الغابه فی المعرفه الصحابه: کتابی از ابوالحسن علی ابن اثیر (۵۵۵-۶۳۰ ق) است که نویسنده در آن اشاره به خانواده یاسر به عنوان آل یاسر، تقیه عمار و طرح ساخت زیر بنای مسجد داشته که نگارنده از مطالب جلد چهارم این کتاب در فصل دوم تحقیق خود استفاده کرده است.

الکامل فی التاریخ، کتابی است از ابن اثیر که در آن اشاره به ایمان عمار به عنوان یکی از نخستین مسلمانان و استقامت او در برابر شکنجه مشرکان و کافران شده و از مطالب جلد سوم این کتاب، محقق در فصل دوم پژوهش خود استفاده نموده است.

السیره النبویه، ابن هشام نوشته ی ابو محمد عبدالملک بن هشام بن ایوب حمیری (۲۱۳ یا

۲۱۸ ه.ق) که اشاره به ایمان عمار، حضور عمار در جنگ بدر در جلد‌های اول و دوم خود دارد که در این تحقیق در فصل اول به آن اشاره شده است .

الاصابه فی التميز الصحابه ، نوشته ابوالفضل شهاب الدین احمد بن علی بن محمد الکتانی العسقلانی (۵۸۲-۷۷۳ ه.ق) معروف به ابن حجر عسقلانی است ایشان در این کتاب به سرنوشت صحابه اسلام پرداخته است که از جلد یک آن، نگارنده برای فصل دوم بهره جسته است.

السیره النبویه نوشته ابی الفداء اسماعیل بن کثیر (۷۴۷-۷۰۱ ه.ق) که در جلد یک و دو آن در مورد ایمان عمار، عمار در جنگ بدر و ساخت مسجد النبی مطالبی آورده شده در فصل دوم این نوشتار از آن بهرمنند شده ایم.

الاختصاص، اثر محمد بن محمد بن نعمان معروف به ابن معلم، فقیه و متکلم از علمای برجسته شیعه سده ی (۳۳۶-۴۱۳ ه.ق) ایشان در کتاب خود به ماموریت های تبلیغی عمار از جانب پیامبر (ص) پرداخته و نیز اشاراتی به جایگاه معنوی عمار از نگاه پیامبر (ص) داشته که در فصل دوم این نوشتار به آن اشاره شده است.

البدایه و النهایه نوشته ابوالفداء اسماعیل بن کثیر (۷۷۴-۷۰۵ ه.ق) است که در بخشی از فصل هفتم در مورد جایگاه عمار بن یاسر مطالبی عنوان شده که نگارنده در فصل دوم از آن استفاده کرده است .

المستدرک علی الصحیحین ، اثر ابو عبدالله محمد بن عبدالله الحاکم النیشابوری از علمای برجسته قرن چهارم و پنجم هجری است. این کتاب از مهم ترین منابع احادیث است که در جلد سوم آن به حضور عمار در جنگ صفین پرداخته که در این پژوهش در فصل چهارم اشاراتی به آن شده است.

الاستیعاب فی معرفه الاصحاب ، اثر ابن عبدالله یوسف بن عبدالبر است که به فرمانداری عمار در دوره خلافت عمر و شهادت آن در جلد دوم خود پرداخته و نگارنده در فصل سوم و چهارم از آن استفاده کرده است .

انساب الاشراف، نوشته احمد بن یحیی بلاذری از تاریخ نگاران سده ی دوم و سوم هجری
قمری است که از جلد دوم کتاب در خصوص شهادت عمار، نگارنده در فصل چهارم از آن بهره
جسته کرده است .

فصل دوم عمار بن ياسر تا رحلت پیامبر (ص) (سال ۵۱۰ ق)

۲-۱ از تولد تا اسلام آوردن

عمار^۱ حدود (۴۱ تا ۴۴ سال پیش از بعثت) در مکه به دنیا آمد. پدر و مادر وی یاسر^۲ و سمیه^۳ نام داشتند. ایشان پس از مهاجرت و سکونت یاسر از یمن به مکه در ایام پیش از ظهور اسلام با هم ازدواج کرده بودند. (ابن کثیر، ۱۹۶۶م، ج ۲، ص ۱۶۳) بنا بر مقتضیات اجتماعی اوضاع مکه، در این زمان لازم بود که برای در امان ماندن از تهدیدات و خطرات موجود، هر فردی برای خود هم پیمانانی داشته باشد تا در مواقع خطر و تهدید از یکدیگر دفاع کنند. یاسر که فردی غیر مکی و غیر قریشی محسوب می شد، حدود ۶۵ سال پیش از بعثت، در پی هم پیمانی با قبیله بنی مخزوم^۴ از جمله وابستگان این قبیله در آمد (ابن الحدید، ۱۹۶۰، ج ۱۰، ص ۱۰۲).

۱- عمار در لغت به معنای (استوار، مصمم و پیگیر امور، خوش نام و خوش بو، با وقار و بردبار) معنی شده است. تا زمانی که ابوحنظله زنده بود به خاطر محبت هایش گرامی داشت و به او خدمت کرد (ازهری، تهذیب اللغه، ج ۲، ص ۳۸۵). او مردی سبزه گون با قدی بلند و استوار و سینه ای وسیع بود. رنگ چشمانش میشی بود. محاسنش را رنگ نمی کرد (علی بن معصوم، الدرجات الرفیعه/۲۵۵). ابن اثیر گفته است که موهای سرش ریخته بود و جز اندکی پیش (ابن اثیر، اسدالغابه، ج ۴، ص ۴۷) و پشت سرش مو نداشت (السبیتی، ۱۴۰۱ق، ص ۲۲)

۲- یاسر پدر عمار از مردم یمن و از طائفه مذحج از قبیله عنس بود. (ابن اثیر، اسدالغابه، ج ۴، ص ۴۳)

۳- سمیه دختر خیاط و کنیز حبشی ابوحنظله و سمیه به معنای دختر کوچک والا مقام است (کنستان ویرژیل گیورگیو، ذبیح اله منصوره ۱۳۷۶).

۴- قبیله بنی مخزوم جایگاه بسیار مهمی در مکه داشتند که در دشمنی با پیامبر قبل از هجرت پیامبر و برخی از آنان در یاری رساندن به جامعه اسلامی بعد از هجرت، موثر بودند حتی یکی از درهای مسجد الحرام نیز به اسم این قبله نامگذاری شده بود (ابن کثیر، ۱۹۶۶م، ج ۲، ص ۱۶۳). از شخصیت های معروف این قبیله می توان به ام سلمه (سال وفات ۶۴ ه. ق) همسر پیامبر، ابوجهل از بزرگ ترین دشمنان پیامبر اکرم (ص) در مکه که در جنگ بدر کشته شد. ولید، مغیره، بزرگ قبیله بنی مخزوم که ثروت و فرزند زیادی داشت و آیات ۲۵-۱۱ سوره مدثر در مورد او نازل شده است، خالد بن ولید بن مغیره که به سیف اله معروف شد. او در جنگ احد با دیگر مسلمانان حضور داشت و بعد از صلح حدیبیه اسلام آورد.

بر اساس منابع، با اسلام آوردن این خانواده و پذیرش آیین توحید، آزار و اذیت و شکنجه آن ها از سوی کفار قریش آغاز شد. پس از این که بنی مخزوم از اسلام آوردن یاسر اطلاع یافتند، در صدد بازگرداندن او و خانواده اش از اسلام بر آمدند. آن ها برای انجام این کار مهم، آزار و شکنجه یاسر را پیش گرفتند. منابع چگونگی این شکنجه های طاقت فرسا را ترسیم کرده اند. از جمله گاهی سنگ بزرگی را بر روی سینه ایشان قرار می دادند تا جایی که در نتیجه سنگینی آن، نفس آن ها به شمار می افتاد (ابن کثیر، ۱۹۶۶، ج ۱، ص ۴۹۴). بی تردید تحمل این شکنجه های طاقت فرسا برای یاسر و همسرش که در این زمان حدود ۷۰-۶۵ سال داشتند (ابن هیثمی، ۱۴۲۲ق، ج ۹، ص ۲۹۶)، نسبت به فرزند جوانشان عمار سخت تر می نمود. در چنین شرایطی ایمان محکم این خانواده (آل یاسر^۱) به اسلام و پیامبر اسلام (ص)، مقاومت در برابر این مشکلات جان فرسا را بر ایشان ممکن می ساخت به علت همین جان فشانیها بود که منابع از وعده بهشت به آن ها خبر دادند (ابن کثیر، ۱۹۶۶، ج ۱، ص ۴۹۴).

بر اساس منابع تاریخی زمانی که مسلمانان از رهایی عمار و چگونگی نجات یافتن او آگاهی یافتند، با پیش چشم کشیدن انزوای وی به بازگشتن از اسلام در مقابل شکنجه های طاقت فرسای مشرکان، زبان به طعن او گشودند. پیامبر (ص) با بیان این که وجود عمار سرشار از ایمان به خدا بوده و ایمان با گوشت و خون او آمیخته است به حمایت از او پرداختند. در واقع پیامبر (ص) با درک شرایط سختی که برای عمار و خاندان وی از سوی کفار ایجاد بود و با آگاهی از عمق ایمان عمار نسبت به اسلام، با این اقدام شان بر عمق ایمان او بر اسلام بیش از پیش افزودند. عمار بن یاسر به گونه ای در ایمان به اسلام از ثبات عقیده برخوردار شده بود که روایت ها و احادیثی نیز درباره وی از پیامبر (ص) و ائمه شیعه بیان شده است. عمار بن یاسر به جهت پایبندی به ارزش ها و استقامت در مسیر دین از جمله شخصیت های مهم تاریخ و از سابقین در صدر اسلام بود که در صحنه های

^۱ - آل یاسر تعبیری است که پیامبر اکرم (ص) آن را به کار برده است زمانی که اعضای این خانواده تحت شکنجه و فشار مشرکان قرار داشتند و در برابر چشم شان آزار می شدند تا دست از ایمان و اسلام بردارند، پیامبر (ص) به آن ها فرمود: آل یاسر مقاومت کنید که وعدهگاه شما بهشت برین است (ابن کثیر، ۱۹۶۶م، ج ۳، ص ۵۸). به نقل از کتاب اعیان الشیعه پیامبر (ص) می فرمود: خدایا خاندان یاسر را بیامرز که مشمول آمرزش تواند. خدایا، هیچ کس از آل یاسر را به آتش دوزخ عذاب نکن (امین، ۱۴۰۳ ق، ج ۸/ص ۳۷۳-۳۷۲).